

ԿԱԶՄՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ

«Էսթետիկայի Հարցեր» թեմատիկ ժողովածուների գրքաշարի առաջին գիրքը լույս տեսավ 1967-ին: Այնուհետև տպագրվեցին 1972-ին 2-րդ գիրքը և 1987-ին 3-րդ գիրքը: Հետագայում մեղանից անկախ մի շարք օրյեկտիվ պատճառների հետեմանքով գրքաշարի հրատարակումը կանգ առավ: Այժմ այն վերսկսելու որոշման համաձայն ես լույս ընծայմանը նախապատրաստեցի չորրորդ գիրքը, որի վրա աշխատանքը ժամանակին իր ավարտին չեր հասցվել, և նպատակահարմար համարեցի նրանում նեոարել այն ժամանակ տպագրությանը ներկայացված նյութերից երկուսը:

Առաջինը՝ դա իմ հանգուցյալ բարեկամ և գործընկեր շնորհալի երաժշտագետ Ն.Վ.Դերոյանի (որի թեկնածուական ատենախոսության պաշտպանության ժամանակ ի դեպ ես ընդիմախոս էի) «Տեսական մի քանի դրույթների և ֆիզիկական օրինաչափությունների մոդելավորումը երաժշտության մեջ» յուրորինակ հոդվածն է, որն անվիճելի է և հավանաբար միանշանակ էի հնդունվի բոլորի կողմից: Սակայն ես որոշեցի ներկայացնել հոդվածը ինձ հանձնված ձևով՝ արանց կրճատումների և լուրջ խմբագրական սրբագրման, դրանով իսկ ոչ միայն տուրք տալով կյանքից անժամանակ հեռացած իմ բարեկամի հիշատակին, այլև հուսալով որ այն կարող է դրդել մասնագետներին խորհել այդ թեմայի շուրջը:

Մյուս՝ «Անտոնիո Գրամշիի «Բանտային տեսրերի» պրոբլեմները» հոդվածը պատկանում է իմ նախքին ասպիրանտ Վ.Ա. Շահնազարյանին, որը ժամանակին նախապատրաստում եր ատենախոսություն Մուսսոլինիի կողմից բանտ նետած (այտեղ նա և վախճանվեց) Հայտնի իտալական տեսաբան Անտոնիո

Գրամշիի գեղադիտական հայացքների մասին: Հանձնելով թեք-
նածուական միևնույն քննությունները և ատենախոսություն
վրա աշխատանքին ընդհուպ անցնելով Վ.Շահնազարյանը, սա-
կայն գործն ավարտին չհասցրեց՝ ամբողջությամբ նվիրվելով
իր մասնագիտությանը՝ ժուրնալիստիկային: Ինչպես երևում
է Վ. Շահնազարյանի՝ օժտված և մտածող անձնավորության
հետազոտության հրատարակվող նյութերից աշխատություն-
ներ խոստանում եր հետաքրքիր լինել: Սակայն, ցավոք, մենք
զրկվեցինք մի բովանդակալից աշխատությունից: Եվ քանի որ
ներա հոգվածը ժամանակին ընդունված եր տպագրության ես
ներկայացնում եմ այն ընթերցողին, որը ծանոթանալով նրան և
ատենախոսության նախնական պլան-պրոսպեկտին ինքը կկա-
րողանա կարծիք կազմել հեղինակի մասին:

Ակադեմիկոս Վ.Հ. Համբարձումյանի «Էմպիրիկ օրինաչա-
փությունների դերի մասին բնական գիտությունների զարգաց-
ման մեջ» հոգվածի կապակցությամբ ես ցանկանում եմ ասել
հետևյալը: Այն՝ 1974-ի հունիսին ԵՊՀամալսարանում ԽՍՀՄ
փիլիսոփայության ընկերության Հայկական բաժանմունքի նիս-
տին ակադեմիկոսի ընթերցած զեկուլցն է: Այն ժամանակ ես՝
որպես Հայաստանի ԽՍՀ ԳԱ փիլիսոփայության և իրավունքի
ինստիտուտի դիրեկտոր և հիշված ընկերության բաժանմունքի
նախագահ խնդրեցի մեր ընկերության անդամ ակադեմիկոս
Վ.Հ. Համբարձումյանին հանդես գալ բաժանմունքի նիստին
իր ցանկությամբ ընտրած թեմայով: Մեծավաստակ գիտնական-
ներ սիրալիք Համաձայնվեց միայն խնդրեց իրեն ժամանակ տալ
պատրաստվելու համար: Այնուհետև պայմանավորված օրը Վիկ-
տոր Համազասպովիչը հանդես եկավ իր խորը, բովանդակալից
զեկուցմամբ՝ բնագիտության փիլիսոփայական հարցերի ոլոր-
տից: Այն չահագրգիր հետաքրքրությամբ ընդունվեց ունկնդիր-
ների կողմից, որոնք ուղղեցին զեկուլցողին մի շարք հարցեր:
Փիլիսոփաների անունից ես ջերմ շնորհակալություն հայտնեցի
մեծարգո ակադեմիկոսին ցանկություն հայտնելով մեր համա-
գործակցության շարունակության մասին: Ակադեմիկոսը նվի-
րեց ինձ ստորագրված զեկուցման տեքստը:

Նախապատրաստելով այս ժոխովածուն ես որոշեցի նրա
մեջ տեղադրել այդ զեկուլցումը, քանզի ժողովածուի հրատա-
րակությունը որոշ չափով համընկնում է մեծ գիտնականի

2008-ին նշված 100-ամյա Հոբելյանի Հետ և Հանդիսանում է յուրօրինակ տուրք նրա պատվին և Հիշատակին: Ինչ վերաբերվում է զեկուցման «Համընկնելուն» ժողովածուի պրոֆիլին, ապա ես համոզված եմ նախ՝ որ նմանատիպ աշխատությունը կարող է ցանկացած հրատարակության զարդը լինել անկախ նրա թեմատիկայից; երկրորդը՝ պետք է ի նկատի ունենալ, որ գիտական գրականության մեջ տեսությունների, հայտնադրածությունների, կոնկրետ ձևակերպումների, աշխատությունների, բանաձևերի ընթացումն համար լայնորեն կիրառվում են գեղագիտական գնահատականներ և մակդիրներ (գեղեցիկ, հոյակապ, նրբագեղ և այլն) ինչն և հիմք է տվիլ այսպես ասած «գեղագիտությունը գիտության մեջ» թեմայով մի շարք աշխատությունների ստեղծմանը: Բացի այդ կոսմոսը, տիեզերքը Հանդիսանում է ոչ միայն գիտական հետաքրքրութիւն, այլև գեղագիտական Հիացմունքի օբյեկտ: Իսկ ակադեմիկոս Վ.Հ. Համբարձումյանի զեկուցումը գեղագիտական է ու նրբագեղ և ըստ ուսումնասիրության օբյեկտի և ըստ նյութի վերլուծության կատարման և ներկայացման եղանակի և հույս ունեմ որ այն հետաքրքրությամբ կընթերցվի և կգնահատվի ընթերցողի կողմից և գիտական, և գեղագիտական տեսանկյուններից:

Ինչ վերաբերվում է 1971-ի Հոկտեմբերի 6-ին Մոսկվայի մարզի Բոլշևոքադաքում ԽՍՀՄ Կինեմատոգրաֆիստների ստեղծագործության տանը տեղի ունեցած քննադատների և կինոգետների սիմպոզիում — սեմինարի Յա.Ի. Խաչիկյանի ելույթին, ապա ես հետաքրքրություն է ներկայացնում և իրեն դարաշրջանի փաստաթուղթ և իր քննադատական ուղղվածությամբ տխրահռչակ «անկոնֆլիկտայության տեսության» դեմ, որը միաբանորեն հերքվում եր սովետական արվեստի, գրականության և գեղագիտական մտքի ներկայացուցիչների կողմից:

Խորին շնորհակալություն եմ հայտնում Եր.Պետ.Կոստերվատորիայի դոցենտ Մ.Հ.Մովսիսյանին Ն.Դերոյանի Հոդվածը տպագրության նախապատրաստելու օգնության համար:

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Первая книга тематической серии сборников «Вопросы эстетики» («Եւրօփայի հարցեր») вышла в свет в 1967 году. Затем были опубликованы книга 2-ая в 1972 году и книга 3-ья в 1987 году. В последующем в силу ряда объективных причин издание серии приостановилось. Ныне в связи с решением возобновить издание серии и подготовить к выпуску книгу 4-ую, работа над которой не была в свое время доведена до конца, я счел целесообразным включить в нее две представленные в свое время статьи.

Первая — это оригинальная статья «Моделирование некоторых теоретических положений и физических закономерностей в музыке» моего покойного друга и коллеги, одаренного музыковеда Н.В. Дерожня (у которого я, кстати, был оппонентом на защите его кандидатской диссертации). Статья небесспорна и возможно будет воспринята не всеми однозначно. Но я решил включить ее в сборник, не подвергая ни купюрам, ни серьезной редакторской правке, тем самым не только отдавая дань памяти моего безвременно ушедшего из жизни друга, но и полагая, что она может подтолкнуть специалистов к раздумьям на эту тему.

Вторая статья «Проблемы «Тюремных тетрадей» Антонио Грамши» принадлежит моему бывшему аспиранту В.А. Шахназаряну, готовившему в свое время кандидатскую диссертацию об эстетических взглядах видного итальянского теоретика Антонио Грамши, заточенного Муссолини в тюрьму, где он и скончался. Сдав экзамены кандидатского минимума и вплотную приступив к работе над диссертацией, В.Шахназарян,

однако, не довел дело до конца, с головой уйдя в свою специальность — журналистику. Как видно из публикуемых материалов, исследование В. Шахназаряна, человека одаренного и мыслящего, должно было быть интересным. Но к глубокому сожалению мы лишились одного очень содержательного труда. И так как его статья была в свое время принята к печати я ее и представляю читателю, который сможет, ознакомившись с ней и предварительным планом-проспектом диссертации, сам составить представление об авторе.

О статье академика В.А.Амбарцумяна «О роли эмпирических закономерностей в развитии естественных наук» я хочу сказать следующее. Она является докладом, прочитанным академиком в июне 1974 года в ЕГУ на заседании Армянского отделения философского общества СССР. В то время я, как директор института философии и права АН Арм.ССР и председатель названного отделения философского общества, попросил члена нашего общества академика В.А.Амбарцумяна прочитать на заседании общества доклад на любую по его выбору тему. Местный ученый любезно согласился и попросил дать ему время для подготовки доклада. Затем в согласованный день Виктор Амазаспович прочел свой глубокий, содержательный доклад из области философских вопросов естествознания, вызвавший неподдельный интерес собравшихся, задавших ему ряд вопросов. От имени философов я тепло поблагодарил Виктора Амазасповича, высказав пожелание о продолжении нашего сотрудничества. Академик подарил мне подписанный им текст своего доклада.

Готовя этот сборник, я решил включить в него хранившийся у меня названный текст, так как по времени издания он в определенной мере совпадает со столетним юбилеем великого ученого, отмеченного осенью 2008 года я является своеобразной данью его памяти. Что касается «несовпадений» доклада с профилем сборника, то я убежден во-первых, что подобная работа явилась бы украшением для любого издания, независимо от его тематики. Во-вторых, следует иметь ввиду, что в научной литературе широко применяются эстетические оценки и эпитеты (изящный, красивый, прекрасный и др.) для

характеристики открытий, теорий, конкретных работ, определений, формул и т.д. Это послужило основанием для создания работ на общую тему «эстетическое в науке». Кроме того, космос является объектом не только научного исследования, но и эстетического восхищения. Доклад же академика В.А.Амбарцумяна эстетичен и по объекту исследования, и по манере анализа и преподнесения материала и, я надеюсь, будет с интересом прочитан и оценен читателем и с научной и с эстетической точек зрения.

Что касается выступления Я.И.Хачикяна в октябре 1971 года на симпозиуме — семинаре критиков и киноведов в Доме творчества Союза кинематографистов СССР в г. Болшево Московской области, то она представляет интерес и как документ эпохи и своей критической направленностью против пресловутой «теории бесконфликтности», дружно отвергавшейся многими представителями советского искусства, литературы и художественно-эстетической мысли.

Выражаю глубокую благодарность доценту Ер.Гос. Консерватории Ц.Г.Мовсисян за помощь в подготовке статьи Н.Дерояна к изданию.